Diskrimineringsombudsmannen

Diarienummer: DO 2026/5975

Arbetsmarknadsdepartementet

Yttrande över Parallella samhällsstrukturer – ett kunskapsunderlag för förbättrad integration och minskat utanförskap SOU 2026:53

Övergripande synpunkter

Diskrimineringsombudsmannen (DO) vill inledningsvis betona att samhällsstrukturer som innebär att individers fri- och rättigheter inskränks eller att grundläggande demokratiska principer åsidosätts behöver motverkas, oavsett i vilka sammanhang sådana strukturer förekommer. Det är viktigt att arbetet bedrivs sakligt och utifrån välgrundad kunskap om problemen och på sätt som inte stigmatiserar vissa grupper eller diskriminerar individer. DO är därför kritisk till den avgränsade inriktningen på uppdraget som utredaren fått. Genom att avgränsa arbetet till frågor som rör integration riskerar arbetet att peka ut vissa problem samtidigt som andra relevanta aspekter av problemen förbises. Detta riskerar också att leda till att problem med så kallade parallella samhällsstrukturer kopplas samman med etnisk tillhörighet och religion eller annan trosuppfattning på ett sätt som riskerar att stigmatisera vissa grupper. Enligt regeringsformen 1 kap. 2 § 5 st. ska det allmänna verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället. Det allmänna ska även motverka diskriminering av människor bland annat på grund av hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet.

Utredningen beskriver hur diskriminering och bristande tillgång till lika rättigheter och möjligheter kan bidra till framväxten och upprätthållandet av så kallade parallella samhällsstrukturer. Detta är viktiga iakttagelser. DO anser dock att utredningen inte i tillräcklig utsträckning lyfter intersektionella perspektiv och endast i begränsad utsträckning lämnar förslag på åtgärder som direkt syftar till att motverka diskriminering. Arbete mot så kallade parallella samhällsstrukturer får inte tränga undan det bredare arbetet mot diskriminering och för att säkerställa allas tillgång till

sina grundläggande fri- och rättigheter oavsett diskrimineringsgrund såsom etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning.

En övergripande iakttagelse som DO gör är att utredningen beskriver att låg tillit till samhällets institutioner och bristande acceptans för det så kallade samhällskontraktet kan vara en bidragande orsak till att parallella samhällsstrukturer uppkommer och fortlever. Vidare konstaterar utredningen att det finns olika uppfattningar om vad som krävs för att samhällskontraktet ska vara uppfyllt, men att en potentiellt viktig del är att staten verkar för att motverka diskriminering. DO instämmer i det konstaterandet och understryker att arbetet mot diskriminering behöver stärkas. Vidare delar DO utredningens konstaterande att diskriminering som har samband med etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning är ett omfattande samhällsproblem. Det är något som framkommer i såväl DO:s dialog med organisationer i civila samhället som i anmälningar som kommit in till DO.[1]

Utredningens förslag och bedömningar

DO välkomnar de förslag på åtgärder som motverkar diskriminering och främjar lika tillgång till rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. I övrigt lämnar DO följande synpunkter på utredningens förslag.

11.1.1 Precisera begreppet parallella samhällsstrukturer i relation till målet för politiken mot utanförskap

DO välkomnar förslagen om att begreppet parallella samhällsstrukturer ska preciseras i relation till målet för politiken mot utanförskap (11.1.1 och 11.1.2).

Det medför ökad tydlighet i vad som ska bekämpas eller motverkas och vilka aktörer som ska bidra i arbetet. DO är dock, som ovan framgår, kritisk till att så kallade parallella samhällsstrukturer huvudsakligen kopplas till problem med integration, och menar att en precisering av begreppet behöver göras på ett sätt som inte bidrar till att vissa grupper stigmatiseras och att individer diskrimineras.

[1] Se exempelvis Diskrimineringsombudsmannen, DO, *Förekomst av diskriminering 2025* respektive *Förekomst av diskriminering 2026*.

11.1.3 Ge uppdrag till Boverket och SCB att ta fram indikatorer

Vad gäller förslagen om framtagande av indikatorer och annan datainsamling (11.1.3 -11.1.6) vill DO understryka vikten av att:

- Det finns ett tydligt syfte med att data samlas in. Syftet bör förankras i dialog med de som berörs, och datainsamlingen bör bygga på frivillighet och anonymitet.
- Indikatorer tas fram på ett sätt som inte bidrar till risker för diskriminering och hinder för lika rättigheter och möjligheter.
- Insamling av data sker med respekt för den enskildes värdighet och rätt till privatliv samt enligt rådande regelverk. Däribland artikel 8 i EU-stadgan om grundläggande rättigheter. Däri framgår att: ”Var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne. Dessa uppgifter ska behandlas lagenligt för bestämda ändamål och på grundval av den berörda personens samtycke eller någon annan legitim och lagenlig grund. Var och en har rätt att få tillgång till insamlade uppgifter som rör honom eller henne och att få rättelse av dem.”
- Jämlikhetsdata inte missbrukas genom att exempelvis samlas in eller användas utanför sitt sammanhang på ett sätt som riskerar att bidra till diskriminering, förstärka stereotypa föreställningar, fördomar eller öka polariseringen i samhället.

11.1.7 Utöka stödet till kommuner i arbetet mot parallella samhällsstrukturer

DO har inga invändningar mot att länsstyrelserna får uppdraget att identifiera relevanta indikatorer, förena kvantitativa underlag med kvalitativa uppgifter och bedöma hur information från olika källor bör vägas samman. DO vill dock återigen påminna om att jämlikhetsdata måste samlas in, tolkas och användas med stor omsorg. Indikatorer måste också identifieras på ett sätt som inte bidrar till risker för diskriminering och hinder för lika rättigheter och möjligheter. Vidare vill DO även lyfta att det finns risker med att vissa områden och därmed grupper granskas mer frekvent än andra. Det riskerar att reproducera och förstärka vissa stereotypa föreställningar och kan dessutom påverka vilka insatser som genomförs samt bedömningar och prioriteringar. Insamling av jämlikhetsdata får på intet sätt heller leda till att enskilda individer exempelvis inte vågar ansöka om insatser från socialtjänsten. Förtroende för kommunen är avgörande för att människor ska våga kontakta kommunen och även ansöka om sådan hjälp som de har rätt till.

11.1.8 Tillsätt en nationell samordnare mot parallella samhällsstrukturer

DO har inga invändningar mot förslaget om en nationell samordnare med beskrivet uppdrag. DO vill dock framhålla vikten av att den nationella samordnaren för dialog med DO som kan bidra med kunskap om diskriminering och diskrimineringens utveckling.

11.5.1 Stärk arbetet mot otillåten påverkan

DO har inga invändningar mot förslagen som syftar till att stärka arbetet mot otillåten påverkan men vill i sammanhanget lyfta att det även bör ingå att utbilda personalen i att arbeta på ett sätt som inte leder till diskriminering eller hinder för lika rättigheter och möjligheter oavsett etnisk tillhörighet.

Beslut i detta ärende har fattats av diskrimineringsombudsman Lars Arrhenius efter föredragning av utredaren Annika Jyrwall Åkerberg. I den slutliga handläggningen har också tf. stabschefen Anna Eriksson, tf. enhetschefen Eva Tojzner Glückman, tf. enhetschefen Kerstin Burman, tf. sektionschefen Janna Törneman, tf. strategiska rådgivaren Olivia Novotny och experten Tarik Qureshi deltagit.

Lars Arrhenius